

Pajtim Statovci
Moj mačkon Jugoslavija

Da bi se jasno videla i potpuno razumela slika kasabe i priroda njenog odnosa prema mostu, treba znati da u varoši postoji još jedna ćuprija, kao što postoji još jedna reka.

Da bi človek jasno videl in popolnoma razumel podobo trga in vrsto njegovih odnosov z mostom, je treba vedeti, da je v mestecu še neki most in da je tam še neka reka.

IVO ANDRIĆ: MOST NA DRINI
Prev. Tone Potokar

l.

Ko sem prvič srečal mačkona, me je to tako osupnilo, kot bi hkrati zagledal telesa sto dobrih tipov, zato sem ga narisal na debel akvarelni papir, in ko je bila slika končno nared in se je posušila, sem jo vedno nosil s seboj in tedaj nobenemu mimoidočemu ni ušlo vprašanje: »Vaša visokost, vas smem seznaniti s svojim mačkonom?«

0:01 blackhetero-Helsinki: je kdo za nekaj finega?????????+

0:01 Chubby-Sub28: Starejši dominanten moški iz centra?

0:01 copata Jyväskylä: ...

0:02 Oulu/HeinäpääTop: kakšen suhec iz Ouluja?

0:02 Kalle42_Helsinki: Mlajši tip iz Turkuja naslednji teden?
Za fafanje itd.

0:02 Järvenpää: järvenpää+okolica?

0:02 na obisku v Helsinkih: je v Helsinkih kak pravi dec, ki bi zdaj fafal ...?

0:02 Rauma BTM: tip z okroglo ritjo išče tipa s trdim tičem

0:02 tip iz Tampereja išče mlajšega: tampere

0:02 n_Oulu: je kakšen tip za trojčka? Oulu?

0:02 tip iz Tampereja išče mlajšega: tampere

0:02 Cam30: bi kdo prek kamere?

0:03 južna Vaasa, btm24: IŠČEŠ TIPAA?? PRI MENII!

0:03 VilleHelsinki: suh tip vers/top 185/72/18/5 išče suhega tipa vers/btm za ZDAJ

Ko se je na zaslonu prikazalo Villejevo sporočilo, sem nehal brati. Čez eno uro me je že pozdravil na vratih, jaz sem pozdravil njega, njegov pogled se je nekaj trenutkov sprehajal med mojimi stopali in lasiščem. Šele potem je zbral dovolj poguma, da je vstopil.

»Dobro izgledaš,« sem rekel.

Ville je nekaj zamrmral in se začel nerodno prestopati, naredil je korak nazaj, desno roko je nekaj časa držal za hrbtom, potem se je z njo naslanjal na steno. Ampak jaz sem poznal to igro in sem ponovil, da res zelo dobro izgleda, rekel sem, da sem bil pravzaprav presenečen, ko je vstopil, pričakoval sem nekaj drugega, mislil sem, da je o sebi natvezil same laži. *To bi naredil jaz.*

»Lahko grem, če hočeš.«

Njegov glas je izdajal plašnost in skromnost, skoraj kot bi bil glas majhnega fantka, pogledal je stran in uporniško prhnil, kot bi me skušal o nečem prepričati. *Jaz po navadi ne počnem takih stvari, na primer. Ali: Na chat sem se vpisal v trenutku šibkosti, ne vem, kaj mi je bilo.* Kot bi hotel v meni vzbuditi zavedanje, da je že vnaprej razmislil o vseh stvareh, ki bi se lahko pripetile. *Mogoče ima spolno prenosljivo bolezen, lahko bi bil kdorkoli, lahko me prizadene, nikoli se ne ve.*

»Nočem, da greš,« sem rekel in ga skušal prijeti za roko, a jo je hitro odmaknil in jo skrnil za hrbet.

Razumel sem ga bolje kot kdorkoli drug. Zakaj bi nekdo, kot je on, počel kaj takega? Zakaj se ne bi obrnil in odšel? Star je bil nekaj čez trideset, vzbujal je vtis uspešnega moškega, lase je imel počesane nazaj, sodeč po njegovem čednem, oglatem obrazu, ki mu je molel izza šala in ovratnika plašča, bi lahko dobil kogarkoli, lahko bi šel kamorkoli in si izmed prisotnih izbral tistega, ki bi mu bil najbolj všeč. Sezul si je usnjene čevlje, ki so bili videti kot novi, potem si je slekel plašč, ki je bil videti drag, in ga obesil na obešalnik. Njegova oblačila so dišala po čistem, črtasta srajca z ovratnikom je bila narejena iz debelega,

gladkega blaga, pa tudi kavbojke so bile dovolj nove, da se na kolenih še niso naredile gubice, čeprav so se tesno prilgale nogam, kot bi nosil hlačne nogavice.

Nekaj trenutkov je stal pred mano, ne da bi karkoli rekel, potem ga je molk začel motiti in me je prijel okoli pasu, me silovito pritisnil ob steno in me hlastno poljubil. Z dlanjo me je zgrabil za zapestja in mi s stegnom pritisnil na mednožje, kot bi se bal, da ne bi česa rekel. Na primer tega, da sem se zagledal vanj ali da vem, zakaj je tako jezen, da razumem njega in svet, iz katerega prihaja: starša sta visoko izobrazena, ja, ja, nisi jima mogel povedati, da hočeš biti z moškim, čisto razumem, ja, tega se ne da kar meni nič tebi nič blekniti.

Tudi jaz sovražim to, vse to, sem mu hotel reči, ga vprašati, kako sva sploh končala tu, zakaj mora biti tako, kot je, kaj se je zgodilo z nama, ampak tega ne greš govoriti moškemu, ki se kesa, ker je gnus še veliko slabši od jeze. Jezi se lahko vdaš; bodisi te mine bodisi ji posvetiš svoje življenje, gnus pa deluje drugače. Zažre se ti pod nohte, nikakor se ga ne moreš znebiti, četudi bi si odgriznil prste. Ampak raje mu nisem rekel nič, ker med moškimi ni vprašanj, zlorab, pojasnjevanja.

Z dolgimi nohti me je praskal po hrbtu in po ramenih, njegovi pravilni zobje so se zaletavali v moje, vrat mu je močno dišal po kolonjski, pod pazduhami se je še vedno čutil vlažen dezodorant. Močno se je pritisnil obme, z eno nogo se mi je ovil okoli nog, mišičasta stegna so mi stiskala boke, okrogla ramena so bila odločena. Za trenutek sem pomislil, kako je lep in kakšno srečo imam, da je prišel. Njegova zapestja, poraščena z redkim, svetlim puhom, pa hrbitišča rok, polna nabreklih žil, ravni, gladki prsti in lepo

negovani nohti, telirana srajca z ovratnikom in odpetimi zgornjimi gumbi, izpod katere dehti njegov vonj, ključnica, ki daje oporo izklesanim prsnim mišicam, eleganca ožeečega se prsnega koša in mamljivost predela okoli pasu, tesne kavbojke, ki se mu lepo prilegajo in tako tesno objemajo stegna, da so črte njegovih napetih mišic podobne rezilu drsalke, sem pomislil. Da je nekdo lahko tako popoln.

Poljubljal me je po vratu v temni veži, in čeprav naju nihče ni videl, čeprav še midva nisva popolnoma videla drug drugega, sem začel nanj gledati drugače, ko mi je s toplo, močno roko zdrknil pod majico. Rad bi si mislil, da sem se vdal zato, ker smo konec koncev le živali, proti temu se ne moremo boriti, to je ena od osnovnih plati naše narave. Glede na silovitost njegovih prijemov in na njegovo zadihanost sklepam, da je tudi on razmišljal podobno.

Že v veži si je z enim potegom odpel srajco, potem je začel grizljati mojo, da sem skozi blago čutil toploto njegovega daha. Za trenutek sem ga odsunil, strgal sem se mu iz objema; najprej je treščil v steno, potem me je pogledal s svojimi velikimi modrimi očmi. Odvedel sem ga za sabo k postelji, rjuhe so še vedno dišale po pralnem prašku, gledal sem ga in se prisilil, da bi vse skupaj čim bolj izkoristil. Zdaj ko se je končno zgodilo.

Slekel si je še preostanek oblačil in se nasmehnil. *Bi me?* je vprašal, mi pomežiknil, me zgrabil za ramo in me potisnil navzdol.

»Je vse v redu?« je vprašal, ko sem končal.

»Vse je v redu,« sem rekel in pomislil na vsa sporočila, ki jih je Ville gotovo dobil prek elektronskega klepeta po svoji objavi. Izmed njih je izbral prav mene, ker je bilo

moje sporočilo najbolj opazno, najbolj poželenja vredno, moje strateške mere so ga še najbolj pritegnile. Njega so hoteli vsi, on pa je hotel samo mene in to sem oboževal.

Obrnil me je okrog, da bi mi naredil protiuslugo.

»Ti paše?« je vprašal, svoj ostri jezik je pri tem iztegnil navzdol.

»Zelo,« sem rekel in mu glavo avtomatično porinil navzdol.

»Dobro izgledaš,« je rekel.

»Kaj?«

»Rekel sem, da dobro izgledaš,« je ponovil.

Potem je v sobi začelo smrdeti. Jaz in on. Midva sva smrdela. Tisto, kar sva ravnokar naredila, in najine misli. Vonj po lateksu se je zažrl v kožo, v rjuho, na vse površine, zrak v sobi je smrdel po njem. Rjuhe so bile vlažne od potu, in ko si je dlan podložil pod glavo, sem opazil, da njegov dezodorant ni zdržal, tudi njegov dah je bil zdaj drugačen. Bolj težak je bil, smrdel je po čebuli in mesu.

»Hvala,« je nazadnje rekel.

»Ni za kaj.«

»Si v redu?«

»Ja.«

»Fino,« je rekel in zakašljajal. »Lepo bi te bilo spet videti.«

»Ja, mogoče,« sem začel. »Bi kavo?« sem hitro vprašal in še hitreje vstal, s sunkovitim potegom kljuke sem odprl okno, njegove obleke, ki so bile raztresene po tleh, sem zbrcal na kup, pobral odejo, ki je s postelje padla na tla, in prižgal luč.

»Ob tej uri?« je vprašal, se skoraj prestrašeno posedel, se čez noge pokrili z odejo, dlani pritisnil na spodnji del trebuha in osuplo priprli oči.

Njegova koža se je na močni svetlobi svetlikala kot pravkar pečena šunka. Popraskal se je po rami in me prosil, naj ugasnem luč.

»Ja, ob tej uri. Boš?«

»Ne morem,« je rekel, zdelo se mi je, da me obsoja.

»Zdaj boš moral iti,« sem rekel.

»Kaj?«

»Rad bi, da greš.«

Ko sem šel v kuhinjo vklopiti grelnik za vodo, je še pobiral svoja oblačila s tal. Na pult sem postavil skodelico, v katero sem stresel dve žlički instant kave, dodal dve tabletki umetnega sladila in nekaj kapljic mleka.

»Bi lahko prosim že enkrat šel?« sem rekel.

Ugasnil je luč in zdelo se mi je, kot bi trznil – zaradi vprašanja, glasu, ki je prekinil tišino, ali pa zato, ker sem se na lepem prikazal na vratih v spalnico.

»Saj grem,« je rekel, šele drugo nogavico si je počasi natikal na nogo.

Vrnil sem se v kuhinjo, v skodelico zлил vodo, mešal kavo, dokler se niso sestavine enakomerno raztopile, in jo pokusil. Potem sem jo izlil v umivalnik.

1

Delal sem tako kratke korake, da se jih skoraj ni opazilo, kot da ne bi bil prepričan, po kaj sem prišel. Tu sem že enkrat bil, a takrat nisem zbral dovolj poguma, da bi šel dlje od vetrolova. A tam so bile, če si jih hotel. Lahko si jih kupil, meni nič tebi nič. Kdorkoli jo je lahko kupil in počel z njo, kar se mu je zahotelo. Nikomur ni bilo treba razlagati, zakaj jo kupuješ in kaj boš z njo ter ali gre za spontan nakup ali pa si ga načrtoval že dlje časa.

Pred blagajno se lahko vsak zlaže: Ja, nabavil sem vse potrebno, prišla bo v dober, ljubeč dom, zanjo imam terarij z dimenzijami meter krat meter krat dva. Imam vse, kar bo potrebovala. Korenino za plezanje, posodico za vodo, skrivališča in sekance za podlago, vse imam, celo miši. O tem razmišljam, že odkar pomnim.

Njihovo navzočnost sem čutil v podplatih, ki so se od napetosti stisnili. O tem se ne moreš zmotiti: o drgetu, ki od križa potuje po nogah in cikcakasto od tilnika do zatilja, o mišicah, ki so tako napete, da odrevenijo in ne ubogajo več, o dlakah, ki se naježijo, kot bi se pripravljale na napad.

Ženska, ki je stala za pultom, je hitro pristopila k meni. Stal sem pri skakačih in se čudil zapleteni silhueti

njihovega telesa – ne, pravzaprav sem jo občudoval, kakor tudi dejstvo, da so lahko živeli s tako kratkimi nogami in dolgimi repi.

»Razmišljate, da bi kupili skakača?« je vprašala. »Fina domača žival je, nezahtevna, ni se treba veliko ukvarjati z njo. Ne boste imeli veliko dela.«

»Ne, o kači razmišljam,« sem odgovoril in se ji zazrl v obraz, pričakoval sem, da se bo na njem zarisal drugačen izraz, da mi bo poslala presenečen ali začuden pogled, toda rekla je samo, naj ji sledim. »Veliki kači.«

Šla sva v spodnje nadstropje, mimo zamrzovalnih vitrin in polic s suho hrano, baterijskih kletk, namenskih igrač, steklenih kock s terarijskimi živalmi, ščurkov, kobilic, vinskih mušic in murnov. Povsod je smrdelo po smrti, ta vonj so vsake toliko preglasile hladno-tople vonjave po lesu, stelji in kovini.

Spravljene so bile v temnem spodnjem nadstropju, ker je bilo tam bolj vlažno in so pogoji spominjali na njihovo naravno okolje. Spodaj ni bilo toliko obiskovalcev, niso bile vsem na očeh. Številne stranke bi si utegnile glede obiska trgovine premisliti le zato, ker so se bale, da bodo soočene z njimi. Že njihov videz pri mnogih sproži paniko.

Oddelek s kačami je bil razdeljen na dva razdelka: na strupenjače in kače iz družine udavov. Bilo jih je na desetine, napolnjevale so več polic, bile so zložene druga nad drugo: večje in močnejše so zasedale spodnje police, manjše zgornje police. Bile so različnih barv: svetlo zeleni drevesni pitoni so se bleščali kot močne neonske luči, debeli jamajški udavi z rumenimi progami so bili na ogled kot najslastnejše torte na slavnostni mizi, majhni oranžni

ameriški goži in tigrasti pitoni z rjavimi progami so bili tesno zviti v klobčič.

V steklenih terarijih, ovite okoli korenin za plezanje, so se zdele, kot bi jim nekdo odvzel moč; nekatere so polno iztegnjene poležavale na tleh, si vlažile kožo pri posodici za vodo in prebavljale hrano. Vsem je bil skupen brezdanji občutek žalosti. Lenobne glave so počasi obračale, kot bi bile apatične ali, še bolje, ponižane. Bilo je žalostno. Misel na to, da niso poznale nič drugega.

»Te smo dobili od vzreditelja iz tujine, v naravi se jih ne sme loviti,« je začela ženska. »Zato jih lahko brez strahu držite v rokah, a vseeno si velja zapomniti, da cenijo mir.«

Pred očmi se mi je prikazala podoba gojilnice, od koder so jih poslali v prodajo, na spletu sem si že prej ogledal videe teh prostorov. Videti so bili kot zadnje sobe restavracij s hitro hrano. Povsod je bilo polno visokih omar s policami, nabito polnimi črnih škatel s pokrovi, v katerih so živele, dokler niso bile dovolj velike za nadaljnjo prodajo. Na dnu škatel je bilo nekaj malega sekancev, ki se ne prašijo, in ena veja. Nikoli niso videle svetlobe, nikoli niso prišle v stik s pravimi tlemi, zdaj pa so bile na ogled v terarijih, ki naj bi poustvarili njihovo naravno okolje. Se bodo ljudje kdaj naučili, da niso vsa življenja enakovredna?

Eno sem naročil na dom. Navadnega udava.

Najprej je prišel terarij, ki sem ga moral sestaviti. Njegovega prebivalca so na dom prinesli v začasnem bivališču, v škatli. *Kam damo tole?* Tako je vprašal dostavljavec. Kam damo tole. Kot da vse skupaj ne bi imelo posebnega pomena, kot bi bila v paketu knjižna polica za sestaviti,

in ne skoraj odrasel udav. Moškega sem prosil, naj škatlo odloži na sredo dnevne sobe.

Kača je bila dolgo časa tiho, ni se premikala. Le kadar sem privzdignil pokrov in jo je obsijala svetloba, je pridušeno zasikala in se plaho prestavila, takrat sem uzrl njeno lenobno, vlažno telo, črne trikotne vzorce in rjavo kožo – dostojanstveno premikanje. Ko se je zvila v klobčič, ji je suha koža prasketala kot pokvarjen zvočnik.

Predstavljal sem si jo drugače. Močnejšo, glasnejšo, večjo. A zdelo se je, da se ona mene bolj boji kot jaz nje.

Zdaj si moja last, sem rekel. Zbral sem pogum in povsem odprl pokrov. Ko mi je to končno uspelo, se je začel udav tako sunkovito zvijati, da nisem vedel, kje se je gibanje začelo in kje končalo. Razcepljeni jezik je švigal na vse strani njegove ozke, srčaste glave, začel se je tresti, kot bi ga kdo pozabil zunaj na mrazu. Kmalu zatem je iz škatle porinil glavo, male črne oči so se začele odpirati in zapirati, kot bi mu trzala veka.

Ko je glavo počasi spustil na tla, sem škatlo dvignil in jo nagnil, da bi ga hitreje spravil ven. Na tla je telebnil, kot bi bil iz plastelina, potem je otrpnil na mestu.

Šele čez nekaj trenutkov se je začel premikati. V enakomernih vijugah si je utiral pot naprej, bilo je, kot bi gledal počasne, umirjene valove. Gibanje je bilo neresnično: zadržano in počasno, a hkrati tudi odločno in živahno. Dotaknil se je nog mize in kavča, dvignil glavo, da bi si ogledal rastline na okenski polici in zimsko pokrajino, ki se je odpirala za oknom: v belo odeta drevesa, nebesni zastor, na katerem so se sivi oblaki dvigovali kot griči, in živobarvne stavbe.

Dobrodošel, sem mu rekel in se nasmehnil. *Ja, dobrodošel v novem domu*. Ko se je čez nekaj trenutkov pod mizo zvil v klobčič, kot bi se prestrašil mojega glasu, me je postalo sram tega, kam sem ga pripeljal. Kaj, če mu tu ne bo všeč, če se bo počutil vklenjenega, če se mu bo zdelo, da mu preti nevarnost, če bo žalosten ali osamljen? Mu bo zadoščalo, kar mu lahko nudim? To malo stanovanje, ta hladna tla in nekaj kosov pohištva? Bil je živo bitje, za katero sem bil po novem odgovoren in ki z mano ni govorilo v jeziku, ki bi ga lahko razumel.

Potem sem se mu začel približevati. V odsevu črnih očesc sem večkrat preveril, da sem res v njegovem vidnem polju, preden sem se počasi usedel na kavč pred njega in čakal, da se mi približa.

Končno se je le odvil in prišel k mojim nogam, ovohal mi je nožne prste in se mi nazadnje ovil okoli nog. Glavo je dvignil, mi jo položil v naročje, jo zarinil v mednožje, pod pazduho in za hrbet, povsod.

Prijel sem ga z obema rokama in si ga ovil okoli vratu. Ko se je dotikal moje gole kože z luskinami in sem začutil konico njegovega jezika na tilniku, sem po vsem telesu občutil mravljince. Počasno premikanje na goli koži sem občutil kot dolgo, toplo lizanje.

Nekaj časa sva vztrajala v takšnem položaju, sedel sem na kavču, njegova glava mi je počivala pod brado, svoje telo je ovil okoli mojega kot železni oklep, roke sem molel vstran, njegov razcepljeni jezik je enakomerno, napeto, premišljeno udarjal po moji drgetajoči koži.

Pomislil sem, da bova večno skupaj, jaz in on. Nikoli se ne bova nehala ljubiti. *Nihče ne sme nikoli izvedeti za to – skrivnost bom ščitil, kot bi mi šlo za življenje*, sem pomislil. Dal mu bom dom, vse, kar potrebuje, z mano bo srečen, ker vem, kaj hoče. Spoznal ga bom tako dobro, da mu ne bo treba reči niti besede, hranil ga bom in ga gledal prebavljati, opazoval bom, kako bo rasel in rasel in rasel.

Pomlad 1980

Ljudje na gorah

Moj oče, spoštovan človek med prebivalci naše vasi, mi je zagotovil, da bo ljubezen do moškega, ki se je lepo smehljaj in čigar pred nedavnim obrito strnišče je bilo na svetlobi komaj mogoče opaziti, do moškega, s katerim se bom pri sedemnajstih letih poročila in ki je do skupinice treh skromnih hiš hodil po makadamski cesti, ki se je odcepila z glavne vaške ceste, prišla kasneje, če je še nisem čutila. Jaz pa, najstarejša izmed sedmih otrok, sem mu zaupala.

Moj oče je bil namreč tak, kot so očetje v filmih. Čeden obraz, ki se je spodaj nekoliko zožil in je bil podoben zahodnim obrazom, prodoren glas in vojaška drža, bil je ljubljen in spoštovan – kosovski moški najboljše vrste. Moški, ki so mu vsi zaupali in ga spoštovali, čislan moški, *burrë me respekt*, vedno je imel umit obraz, vsak dan je zamenjal spodnjo majico, brade ni nikoli pustil zrasti za več kot kratko strnišče, poleg tega mu noge nikoli niso zaudarjale, v nasprotju z moškimi, ki jim ni bilo mar za čast ali pa so jo že izgubili.

Bil je uglajen in čeden. Ena od njegovih številnih dobrih lastnosti je bila, da je vedno zatrjeval, da *bo še vse*

dobro. To je trdil tudi takrat, ko so vsi vedeli, da se stvari ne bodo dobro končale, ko je bilo kot na dlani, da prihaja dolga zima in da bo vložene zelenjave zadoščalo kvečjemu do aprila. Pri njem mi je bilo všeč na primer tudi to, kako me je božal po laseh, mi popravljajl pramene, ki niso padali naravnost, in me masiral po lasišču s svojimi debelimi, dolgimi prsti. To je počel pogosto, ker so mi gospodinjska opravila začela povzročati podobne glavobole kot mami.

Sicer pa oče ni toliko govoril z usti kot z obrazom, ki je bil izrazen in čudovit. Takšnega obraza se ni mogoče naveličati. V njem se lahko izgubiš, lahko ga gledaš kar naprej. Takšnemu obrazu je vedno oproščeno. Govoriti je začel šele po tem, ko se je odločil, kaj bo rekel. Tako je na primer nekoč rekel, da imajo revni ljudje najboljše, najbolj domišljjske sanje. Časa ne kaže izgubljeni za sanjarjenje, če so sanje na dosegu roke, saj se bodo tedaj po vsej verjetnosti uresničile in spoznal boš, da niso tisto, kar si si predstavljal. In to – razočaranje, ki temu spoznanju sledi, jeza, zagrenjenost, pohlep – je hujša usoda kot dejstvo, da se ti sanje ne uresničijo. *Ljudje bi si morali vedno želeti nekaj, česar ne morejo dobiti*, je govoril.

Povedal je, da je kot mladenič hotel postati glasbenik in nastopati na velikih odrih ali pa se izšolati za spoštovanega možganskega kirurga, saj so bile njegove velike, umirjene dlani kot ustvarjene za natančno delo. Potem je roke iztegnil predse in mi pomežiknil. Res je, njegove roke so bile kot izklesane: mirne, niti zganile se niso.

Ko se je pri osemnajstih letih poročil in pri devetnajstih dobil prvega otroka, je opustil sanjarjenje in začel raje upati. Želel si je, da bi mu življenje naklonilo drobne

stvari: tolste teličke, mišičaste konje, kokoši, ki bi nesle jajca kot po tekočem traku, poletje z obilnejšimi padavinami in morje, saj je bila to po njegovem edina stvar, ki bi jo moral vsakdo videti vsaj enkrat. Miru mu ni dalo le dejstvo, da je bilo Kosovo še vedno manjše območje sredi Balkana, ki ni imelo svoje obale.

Sčasoma je spoznal, kar so pred njim spoznali že vsi drugi: da se iz takšnih vasi nisi preselil v mesta na sledi svojim sanjam, četudi si zelo trdo delal ali se posvečal le učenju. To se je dogajalo le v filmih.

Zjutraj sem se zbujala že ob petih, da sem poskrbela za živali na naši kmetiji. Potem sem staršema pomagala na polju. Polje je bilo ogromno, ker smo sami gojili skoraj vse: solato, zelje, lubenice, paprike, čebulo, por, paradižnike, kumare, krompir in fižol. Ker je bilo polje tako veliko in ga je bilo težko obdelovati, se nisem niti najmanj čudila, da se je mami mudilo roditi sedem otrok v dvanajstih letih. Ko sem končala z opravili, sem šla v šolo, pred pol tretjo sem bila vedno že doma. Vsak dan je bil na las podoben prejšnjemu.

Moja mama je bila tipična kosovska mama in žena. Sposobna, prijazna do moža in stroga do otrok. Moji bratje in sestre pa so bili tipični kosovski otroci, ki radi sanjarijo. Sestra Hana je bila leto dni mlajša od mene, občutljivo in čustveno dekle, ki se je vedno držalo tako, kot da varuje skrivnost, ki je ne sme nihče izvedeti, Fatime pa, ki je bila od nje leto in pol mlajša, je bila njeno čisto nasprotje.

Ob večerih sem se predajala sanjarjenju. Sedela sem na skali na pobočju hriba in fantazirala, na jasi za našo

hišo sem se naslanjala na hrast in razmišljala, poslušala sem radio in sanjala. Ko so vrteli moje najljubše pesmi, sem razmišljala, da bi lahko postala pevkica, nikoli se ne ve. Ali pa igralka, lahko bi se naučila igrilstva, sem pomislila, potem bi bila na televiziji, o meni bi govorili po radiu, moje življenje bi bilo tako zanimivo, da bi o njem pisali v revijah, vsi bi govorili o moji rdeči obleki, imela bi dolge, suhe noge, bile bi gladke kot dojenčkova koža. Nič ni bilo izključeno ali nemogoče, če si le pravilno izbral, jaz pa sem se tako izgubila v sanjarjenju, da sem bila ganjena do solz od vseh stvari v moji domišljiji.

Ob nedeljah zvečer smo se zbrali pred televizijo, spremljali smo glasbene programe na kanalu *Radio Televizioni i Prishtinës*. Pogosto so na teh programih peli moški, ki so po turško sedeli na blazinah, vsi od prvega do zadnjega oblečeni v narodno nošo: hlače, *tëlina*, s črno navpično črto na vsaki hlačnici, okrašen telovnik, *xhamadan*, okoli pasu rdeč šal, *shokë*, na glavi pa belo polsteno pokrivalo, *plis*. Peli so o ljubezni, o vojnih junakih in časti, petje so pospremili z brenkanjem na *çifteli*.

Gledali smo tudi filme, največkrat so bili to vojni filmi, ki so pripovedovali o partizanih v drugi svetovni vojni. Eden izmed njih je opisoval boje v dolini Sutjeske v Bosni, ko so nacisti obkolili partizane pod Titovim poveljstvom. Sedeli smo postrojeni pred televizijo in jokali iz vsega srca, ko smo videli, kaj človeku naredita bolečina in nesreča, in kako smo se šele vživeli, ko se je partizanska čast najprej spremenila v željo po boju in nazadnje v bes.

Najbolj pa sem čakala, da bo zapel Zdravko Čolić, morda najbolj čeden moški v vsem vesolju, ali da bodo

predvajali njegove glasbene spote. Z albuma *Ako prideš bliže* sem znala vse pesmi na pamet, čeprav besedil tako rekoč nisem razumela. A zaradi čustvenosti, s katero je odpel pesem *Neujerna žena*, sem bila prepričana, da poje o ženski, ki mu je zlomila srce. Po drugi strani je imela pesem *Produži dalje* hitrejši ritem, njegov glas je bil tu veliko samozavestnejši, zato je gotovo pel o nečem bolj površinskem in mimobežnem od ljubezni. Glas se lahko tako zlomi le zaradi ljubezni.

Ko je Zdravko Čolić končno začel peti, smo bili vsi tiho in smo v mislih peli zraven. Ljubosumna sem bila na spremljevalne plesalke, ki so lahko z njim govorile po nastopu. Pa na snemalce, ki se bodo vrnili domov in rekli, da so ga videli v živo. In na voditelja oddaje, ki ga je Zdravko objel okoli pasu.

Potem pa me je nekega povsem običajnega dne, ko sem bila stara približno petnajst let, prešiniilo, da živim sredi podeželja, da sem v šoli povprečna in da niti preveč dobra pevka nisem, čeprav hočem postati najboljša na svetu. Ugotovila sem, da ne znam prepričljivo govoriti in da tega, kar povem, ne znam zapisati dovolj jasno. Ne znam risati ali šteti, ker se težko osredotočam na dejavnosti, ki trajajo dolgo časa. Nisem sposobna dolgo teči niti ne znam striči las. Sem le lepa in dobra v gospodinjskih opravilih, tako so mi vsaj rekli, in ko sem zapisala stvari, v katerih sem bila dobra, sem se tresla, saj nobena ni bila dosežek, bili sta samoumevni.

Pogledala sem se v ogledalo in razmišljala, ali sem neumna. To vprašanje sem si zelo težko zastavila, a vseeno si je bilo še teže kasneje priznati, da bo najbrž to kar

držalo. Neumna in nepomembna oseba sem. O politiki in družbi nisem vedela ničesar, nisem razumela, kako deluje Jugoslavija in kaj se je pravzaprav dogajalo v drugi svetovni vojni, čeprav sem gledala vse tiste partizanske filme. Komaj sem vedela, katere socialistične republike tvorijo državo.

Ko so po televiziji govorili o sporih med Albanci in Srbi, sploh nisem poslušala; kar se mene tiče, bi lahko voditelj informativne oddaje govoril tudi kitajsko. Za povrh se mi je zdelo, da ni nobene možnosti, da bi postala pametnejša, nisem imela učitelja, ki bi mi lahko kaj razložil o politiki, starša pa nista želela, da bi njuna hči postala pevka.

Do tedaj sem se v življenju osredotočala na povsem napačne stvari: na klepetanje s prijateljicami in čenčanje o fantih, učila sem se gospodinjskih opravil in kuhanja, ukvarjala sem se s tem, kako bom videti v šoli in na zabavah. Ko sem ugotovila, da sem v šoli le zato, ker nepismena ženska nima možnosti, da bi se dobro poročila, se mi je v usta dvignil žolč, hrana ni imela več okusa. In ko sem dojela še, da moje življenje ne bo nič bolj posebno, tudi če bom imela pri vseh predmetih najboljše ocene, mi je postalo fizično slabo. Za nobeno političarko, učiteljico ali pravnico še nisem slišala, me je obšlo, ob tem spoznanju sem se prijela za rob mize in globoko dihala skozi nos.

Zmajala sem z glavo in raje začela razmišljati, česa si lahko želim, namesto da sanjarim. Tako sem si zaželela, da bi bil moj bodoči mož dober z mano. Zaželela sem si še, da bi bil čeden, da bi priredil čim večje in čim lepše poročno slavje ter da bi se njegovi družinski člani do

mene vedli enako lepo kot on. Ko sem si pred ogledalom naštel vse te želje, sem stekla v kuhinjo, zgrabila posodo za mesenje testa in bruhala.

Naša vas je ležala ob vznožju gore. Cesta, ki je vodila v vas, se ni vila okoli gore, temveč se je cikcakasto vzpenjala po bregu. Na eni strani gore je bila dolga in vijugasta, na drugi – naši – strani pa se je spustila skoraj naravnost. Kadar je vozil po tej cesti, je moj oče rad preklinjal tiste, ki so jo zgradili.

Ko je nekoč trdno stiskal ozki volan naše rdeče stoenke in bentil, češ, zakaj so tako slabo zgradili cesto, da morajo tisti, ki prihajajo v vas, najprej voziti okoli celotne gore, sem se mu postavila po robu in odgovorila na njegovo vprašanje, ki je bilo sicer mišljeno retorično.

»Mogoče zato, ker so jo zgradili Albanci,« sem rekla in se ozrla proti njemu.

Ob teh besedah se je razjezil. To sem sicer pričakovala, še preden sem se odločila odpreti usta. Roko je dvignil med naju, kot bi me hotel udariti, ustnice je stisnil. Rekel je, da ne smem tako govoriti, ne smem govoriti čez sonarodnjake, ker je Alah velik in si za sodni dan zapisuje vse, kar storim.

Ampak jaz sem vedela, kaj ga je v resnici ujezilo. Za cesto in njene graditelje mu ni bilo mar nič bolj kot meni. Tistega dne sva bila na veliki tržnici v Prištini, kjer je imel navado nakupiti velike količine pšenične in koruzne moke, sladkorja, olja, soli in mesa. Pri njem sem skušala vedno zbujati vtis, da mi ni mar za obisk Prištine. Ko sva prišla domov, sem bratom in sestram rekla, da je bilo mesto

nevarno, da so bile majave stojnice videti, kot bi se lahko vsak hip zrušile, in da je skoraj celotna tržnica pokrita z debelo cerado, pod katero se temperatura povzpne skoraj na petdeset stopinj, zrak pa je težek in vlažen.

Bala sem se, da me ne bi več vzel s sabo, če bi mu razkri-la, kako uživam v obiskih Prištine. Ničesar drugega nisem imela, česar bi se lahko veselila, kot ta potovanja, med katerimi sem si lahko ogledovala meščane, lepe mladeniče in mladenke, ki so hodili v službo in se oblačili v tako elegantna oblačila. Hotela sem biti takšna kot oni, hotela sem njihovo življenje, njihova oblačila in njihov videz.

Trdno sem držala za roko očeta, ki se je po mestu vedno sprehajal v svoji edini obleki, in se radovedno ozirala naokrog, čeprav me je bilo na smrt strah, da se bom ob koga spotaknila. Stojnice so bile polne robe: čevljev iz črnega usnja, srajc, hlač, kavbojk, različnih začimb, sveže zelenjave in mesa, na nekaterih so prodajali celo robo, namenjeno posebej dekletom in ženskam, na primer šminke, maskare in lepe obleke. Zdelo se je, kot bi tržnica skušala dišati po vseh stvareh naenkrat, toda v vročini se je razločilo le vonje umetnega usnja, cigaret in znoja. Okoli mesa so brenčale mušice, na zgubani zelenjavi so se nabirale kapljice vlage, ki so jih prodajalci brisali s papirjem. Od vsepovsod so prihajali glasno, živahno govorjenje in prepiri, pa žvenketanje kovancev in škripanje lesa pod težo kupov blaga.

Ko se je oče začel pogajati z mesarjem, sem se izmuznila in odšla nekaj stojnic naprej. Pomislila sem, da bi si lahko nekaj časa ogledovala njihovo ponudbo, ki je med drugim obsegala hlačne nogavice in lepo krojene obleke

z zlato obrobo, saj je barantanje lahko trajalo tudi pol ure. Če si se vdal, je to vedno pomenilo poraz – tudi če je imel trgovec s tabo kar precej dela. K očetu se bom vrnila, še preden bo opazil, da sem izginila.

Prijela sem ročno ogledalce na stojnici in se pogledala v njem, popravljala sem si lase in obračala obraz, dokler nisem ugotovila, da me približno dvajsetletni lastnik stojnice že neprimerno dolgo opazuje. Pogled sem odtrgala od ogledala, da bi ga bolje videla. Naenkrat mi je pomežiknil. *Po ku je moj bukuroshe*, je glasno rekel in si obliznil spodnjo ustnico. Nisem vedela, kaj misli s tem – z mladimi puncami se ni spodobilo govoriti na tak način, sploh pa jih ni bilo primerno imenovati *bukuroshe*. Moški je pogledal moje prsi, se z dlanmi prijel za lice, zmajal z glavo in zavpil: »Opa!»

Obstala sem kot vkopana. Sključila sem se in ramena potegnila do vrha čeljusti, da se hribčka, ki sta začenjala poganjati v zadnjem letu, ne bi videla. V roki sem stiskala pudrnico in skušala dolge rokave majice povleči dol, toda telo me ni ubogalo. Začelo se je tresti, izpod lasišča mi je v potočkah lil vroč znoj, kolena so mi šklepetala, kot bi bila starka. Ko si je prodajalec spet obliznil spodnjo ustnico, mi je ogledalo padlo na tla. Hitro sem se sklonila, da bi ga pobrala in takrat je glasno zažvižgal, da so tudi moški pri sosednjih stojnicah postali pozorni name.

»Opa!« je zaklical med žvižgi. »Že tako hitro?« je pristavil in bruhnil v smeh.

V tistem sem opazila očeta, ki ni sklenil kupčije; prišel je in me zgrabil za zapestje. Fuj, je pljunil na robo mladega prodajalca in me odločno odvedel s tržnice. Zdelo se mi